

STIGNING I ANTALLET AF SMÅBIOTOPER

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

– Ny rapport giver negative konklusioner for naturværdierne i småbiotoperne trods positiv udvikling i antallet af småbiotoper

SAMMENFATNING

En ny rapport '**Småbiotoper 2007 – 2013**' fra Aarhus Universitet, viser at der har været en markant stigning i andelen af småbiotoper i perioden 1996 – 2013, men at naturkvaliteten ikke er høj sammenlignet med egentlige naturarealer.

Småbiotopernes kvalitet er i rapporten undersøgt og konkluderer, at antallet af plantearter og naturkvaliteten generelt er ringe for alle småbiotoperne i undersøgelsen. Det er dog væsentligt at påpege, at undersøgelsen bygger på en sammenligning af småbiotoper med egentlige naturarealer. Derfor er det ikke så underligt.

Småbiotoperne adskiller sig fra den øvrige natur, ved netop at være mindre arealer beliggende mellem de dyrkede marker. De er dynamiske, med en stor randpåvirkning, og uden samme lange kontinuitet som egentlige naturområder.

Det havde været rimeligt, hvis der i undersøgelsen havde været anvendt en mere nuanceret tilgang, med udgangspunkt i hvilke værdier småbiotoperne har som udyrkede øer i agerlandet, som ledelinjer og trædesten, i forholdt til alternativet, nemlig de dyrkede marker.

Samlet konkluderer rapporten at:

- Arealet med lysåbne og tørre naturtyper faldt frem til 2007, hvorefter der igen har været en stigning.
- Der er sket en markant stigning af arealer med skovbevoksede og tørre naturtyper, og af de lysåbne og fugtige-våde arealer.

- Udviklingen for de bebyggede, dyrkede og udyrkede landskabselementer i periode 1996–2013, viser en stigning i andelen af småbiotoper på 38 pct. Stigningen er sket på bekostning af det dyrkede areal.
- Udviklingen inden for de lysåbne biotoper viser en stigning på over 50 pct. Heraf er 44 pct. omdannet fra dyrket mark til lysåbne småbiotoper, mens 6,5 pct. er dannet ved rydning af trædækkede biotoper. I samme periode er der sket en tilgroning af lysåbne arealer på 21 pct., og en ændring fra lysåbne arealer til dyrket marker på 6 pct.
- Antallet af plantearter knyttet til småbiotoperne er generelt lave for alle biotoptyperne i undersøgelsen.
- Den laveste naturværdi findes på kulturopåvirkede fugtige og tørre areelle biotoptyper og i de smalle lineære småbiotoper som markskel, vejkanter og levende hegn. Dog er kvaliteten af de levende hegn lidt bedre end for de øvrige lineære biotoper.

I den offentlige debat om landbrugslandet er der ofte fokus på, at andelen af småbiotoper er nedadgående. Ifølge denne rapport er dette ikke korrekt.

[Til top](#)

BAGGRUND FOR RAPPORTEN

Aarhus Universitet har netop udarbejdet rapporten '[Småbiotoper 2007 – 2013](#)', der bygger på data fra overvågning af småbiotoperne i Danmark. Der har ikke tidligere været udført en så systematisk og omfattende undersøgelse af naturindholdet i småbiotoperne.

Overvågningen har været et led i det Nationale program for Overvågning af Vandmiljøet og Naturen, NOVANA. Formålet med overvågningsprogrammet er at imødekomme nationale og internationale overvågningsbehov- og forpligtelser.

FAKTABOKS

Der er udført overvågning af 32 undersøgelseskvadrater på 2 x 2 km. De undersøgte områder blev første gang udvalgt i 1981, og siden er flere områder kommet til, så undersøgelsesområderne fra 1996 og frem repræsenterer det danske landbrugslandskab.

Kortlægningen havde til formål at skabe overblik over de areal typer, der forekom i de undersøgte områder til brug for en overordnet analyse af udviklingen af agerlandets småbiotoper. Kortlægningen er foretaget i årene 1991, 1996, 2007 og 2013. I 2007–2013 er overvågningsprogrammet udvidet med en mere biologisk beskrivelse af naturindholdet i småbiotoperne.

Småbiotopernes kvalitet er undersøgt ved at udlægge en række prøvefelter, efter samme metode som bruges til besigtigelser af § 3 naturtyper og i artsregistreringerne for habitatnaturtyperne. Dette gøres for at sammenligne naturindholdet i småbiotoperne med naturindholdet i øvrige naturarealer.

[Til top](#)

POSITIV UDVIKLING I ANDELEN AF SMÅBIOTOPER

Undersøgelsen omfatter mange forskellige typer af småbiotoper dvs. små elementer i landskabet i form af diger, levende hegn, markskel, vandhuller, remiser og gravhøje. Også § 3 beskyttede naturområder er medtaget i undersøgelsen, ligesom skov også er det.

Tabellen herunder viser det samlede areal for de forskellige hovednaturtyper (en række naturtyper blev ikke kortlagt så præcist i de første år, derfor er her kun tal for hovednaturtypen). Det ses, at arealet med lysåbne og tørre naturtyper faldt frem til 2007, hvorefter der igen har været en stigning. I samme periode er der sket en markant stigning for arealer med skovbevoksede og tørre naturtyper og for de lysåbne og fugtige-våde arealer.

Tabel 1. Det kortlagte areal (i ha) med de 12 areelle biotyper og fem hovedtyper (fed skrift), samt landskabselementerne bebygget og dyrket i 32 undersøgelsesområder i 1991, 1996, 2007 og 2013. Tal for de linjeformede biotoper, vandløb, hegn m.m. er enten ikke medtaget eller ufuldstændige.

Biototype	1991	1996	2007	2013
Areelle lysåbne og tørre uspec.	241,4	193,2	12,8	7,1
Tørt græsland	ir	ir	41,5	63,7
Hede og klithede	ir	ir	1,7	7,8
Tør kulturpåvirket vegetation	ir	ir	22,2	25,2
I alt Areelle lysåbne og tørre	241,4	193,2	78,3	103,7
Areelle lysåbne og fugtig-våde uspec.	ir	ir	3,7	7,4
Mose	43,7	33,5	63,2	77,6
Natureng	ir	ir	59,5	128,0
Våd kulturpåvirket vegetation	ir	ir	2,5	4,9
I alt Areelle lysåbne og fugtig-våde	43,7	33,5	128,8	217,9
Areelle træbevoksede og tørre uspec.	ir	ir	0,9	1,0
Blandingsskov tør	48,0	117,4	225,7	147,8
Løvskov tør	40,5	52,6	76,3	140,3
Nåleskov tør	57,0	55,9	68,6	58,2
I alt Areelle træbevoksede og tørre	145,5	225,9	371,5	347,3
Areelle træbevoksede og fugtig-våde uspec.	29,5	38,5	10,5	10,8
Skovbevokset tørvemose	ir	ir	5,3	4,7
Sumpskov	ir	ir	40,7	42,8
I alt Areelle træbevoksede og fugtig-våde	29,5	38,5	56,4	58,3
I alt Sø	37,1	41,3	57,9	64,8
I alt Vandløb	5,3	5,3	5,3	5,3
I alt Dyrket	11.552,7	11.483,0	11.044,6	10.908,9
I alt Bebygget	734,3	768,9	1.046,7	1.083,4
Total	12.789,5	12.789,5	12.789,5	12.789,5

ir = biototype ikke registeret

Kilde: Rapporten tabel 1.

I nedenstående figur ses de arealmæssige ændringer for de overordnede arealtyper: bebyggede, dyrkede og udyrkede landskabselementer i periode 1996–2013.

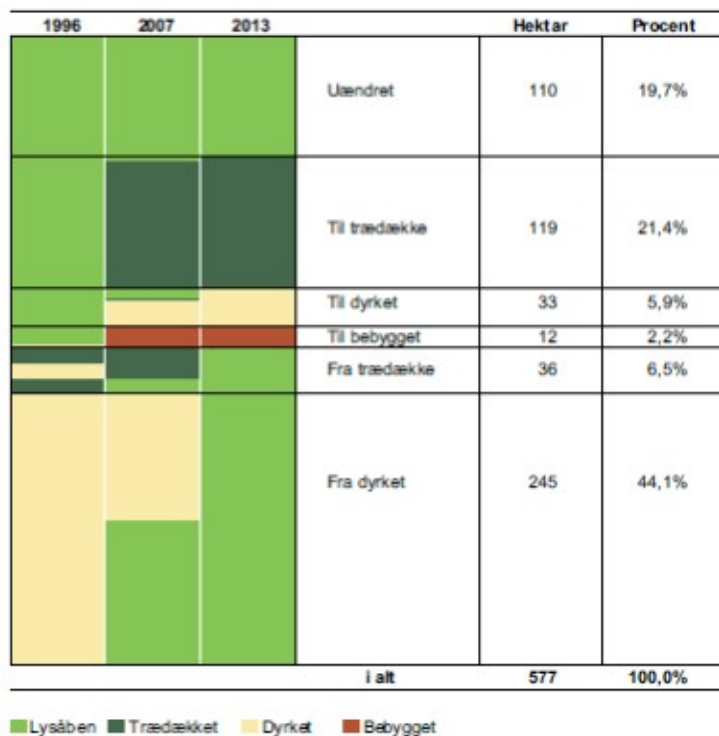
1996	2007	2013		Hektar	Procent
			Uændret	465	53,4%

Kilde: Figur 5 i rapporten

Det fremgår af figuren herover, at 465 ha svarende til 53 pct. over hele perioden har været udyrket, mens 8,3 pct. gennem perioden er forsvundet, primært pga. opdyrkning, men også pga. bebyggelse. I samme periode er der blevet etableret 333 ha med biotoper, svarende til en stigning i andelen af småbiotoper på 38 pct. Stigningen er sket på bekostning af det dyrkede areal, mens kun en mindre del er blevet opdyrket eller bebygget.

I rapporten er der også set nærmere på arealudviklingen inden for de lysåbne areelle biotopyper i samme periode.

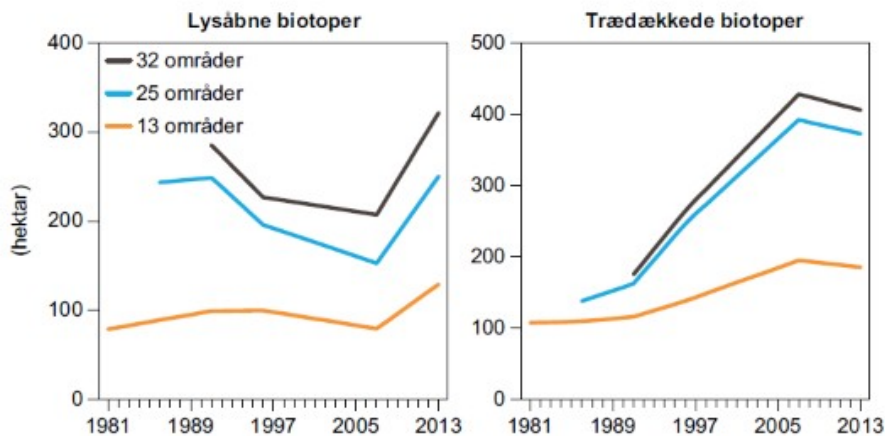

Kilde: Rapporten figur 8.

Det ses af figuren, at der i perioden fra 1996–2013 er etableret nye lysåbne biotoper på 281 ha (36 ha fra trædækket og 245 ha fra dyrket jord), svarende til en stigning på over 50 pct. Heraf er 44 pct. omdannet fra dyrket mark til lysåbne småbiotoper, mens 6,5 pct. er dannet ved rydning af trædækkede biotoper. I samme periode er der sket en tilgroning af lysåbne arealer på 21 pct. og en ændring fra lysåbne arealer til dyrket marker på 6 pct.

Den største del af stigningen skyldes ændring fra dyrket areal, til lysåbne og fugtige-vanddækkede biotoptyper, ligeledes er der sket en stigning i det skovdækkede areal fra dyrket mark. Den markante stigning i netop disse to typer skyldes formentligt, at der er etableret flere vådområder og rejst mere skov. Der er kommet mere løvskov på bekostning af andelen af nåletræer og blandingsskov. Ligeledes er der kommet flere trædækkede arealer på fugtige arealer (sumpskov og skovbevoksede tørvemoser).

Både andelen af lysåbne og træbevoksede biotoper har været stærkt stigende over perioden.

Figur 1. Udvikling i arealet med lysåbne biotoper fra 1981 – 2013 og Udvikling i arealet med trædækkede biotoper fra 1981 – 2013.

Efter et fald i andelen af lysåbne biotoper frem til 2007, er der sket en markant stigning igen.

[Til top](#)

KVALITETEN AF SMÅBIOTOPERNE

Småbiotopernes kvalitet er undersøgt ved at udlægge en række prøvefelter, hvor en række parametre er undersøgt. Der er bl.a. registreret forekomster af karplanter efter samme metode som bruges til besigtigelser af § 3 naturtyper og i artsregistreringerne for habitatnaturtyperne (i NOVANA kortlægningen). Dermed kan naturindholdet i småbiotoperne sammenlignes med naturindholdet i øvrige naturarealer.

Antallet af plantearter knyttet til naturtyperne, er generelt lave for alle biotoptyperne i

undersøgelsen. Det allerlaveste artsindeks findes på kulturpåvirkede fugtige og tørre areelle biotyper og i de smalle lineære småbiotoper som markskel, vejkanter og levende hegn, som generelt har det laveste naturindhold af agerlandets biotoper, dog er kvaliteten af de levende hegn lidt bedre end for de øvrige lineære biotoper.

Invasive arter ser ikke ud til at være et generelt problem i småbiotoperne. Det fremgår desuden af rapporten, at der ikke synes at være et spredningsproblem for arter, da de forskellige biotyper er så velrepræsenteret i landskabet og derfor er der kun små spredningsafstande mellem biotyperne.

Der ses ingen forskel i data for kvaliteten for undersøgelserne i 2007 og 2013.

[Til top](#)

BEMÆRKNINGER TIL RAPPORTENS RESULTATER

Småbiotoperne adskiller sig fra den øvrige natur ved at være små i udstrækning og omfang, dynamiske og uden samme lange kontinuitet som egentlige naturområder, samt ved at have stor randpåvirkning fra de omkringliggende marker.

Vegetationen i småbiotoperne er derfor ikke overraskende betydelig mere næringsstofpåvirket end andre naturarealer.

Til vurdering af småbiotopernes biologi er naturtilstandsvurderingssystemet valgt. Dette system værdisætter blandt andet naturarealer efter forekomsten af arter, der indikerer upåvirkethed, og er sårbare overfor påvirkninger. De kulturpåvirkede arealer har derfor, ikke underligt, den ringeste naturværdi og arealer med den højeste naturværdi er de skovbevoksede småbiotoper, når man vurderer kvaliteten ud fra næringsstofpåvirkning og artssammensætningen.

Det vil derfor sjældent, og ikke overraskende, ikke være i småbiotoperne man finder arealer med den højeste naturværdi, sammenlignet med andre udyrkede naturarealer. Det er i den sammenhæng vigtigt at forholde sig til det faktum, at småbiotoper pr. definition netop er småbiotoper, der ligger placeret i det åbne land med en stor randpåvirkning.

Det er ikke rimeligt, at der i omtale af rapporten ikke er lagt mere vægt på den positive udvikling der har været i andelen af småbiotoper, men i stedet har der i høj grad kun været fokuseret på kvaliteten af småbiotoperne målt i forhold til de mest værdifulde naturtyper i Danmark. Det ville derfor være underligt, hvis småbiotoperne havde et naturindhold af samme kvalitet som de mest værdifulde naturarealer i landet.

Ved en prioritering af indsatsen for naturen, vil det fortsat være fornuftigt at fokusere indsatsen på sammenhængende større naturarealer, med en lang kontinuitet fremfor småbiotoperne, hvis primære formål ikke har været natur. Småbiotoperne har dog alligevel en stor værdi, idet de er med til at give variation og skabe sammenhæng mellem eksisterende naturtyper i landskabet, og på lokal skala bidrager til biodiversiteten.

Landbrugspåvirkningen kan være en begrænsning for udvikling af biodiversiteten, men bør kun anføres som et problem, hvis småbiotoperne er målsatte for deres bidrag til biodiversitet.

[Til top](#)
